

/ de foc, que molt fortament curria», *Llibre de Daniel* (ed. MiretS, *RHis*., v. 714, de nou v. 776).

Com que uns parlars cat. preferien la forma *flom*, i d'altres *flum*, que d'altra banda era la occitana, s'escau sovint que en un mateix text (a causa de discrepància entre el parlar de l'autor i el d'un o altre escriba) apareixen *flom* i *flum* alhora. «Dins Rose, quez es *flum* gran, / lo cors de Pilat gitat an: / tant tost hi ac tants diablons / que no veí' hom gens de *floms*: / les gens que viren cest afar / tant tost d'aquèn lo van 10 levar, / entre dos puigs an-lo lansat / dins un pou pregon ---», *Lleg. Rim. Sevilla*, vv. 694, 697.1 «Jhesú Crist --- en los -xxx- ayns --- fo batejat en *flom* Jordà --- passat un ayn --- en aquest dia foren fetes 4 aparicions per Jh. Cr. --- la segona aparició fo feta 15 per vou del Pare en *flum* Jordà ---», *VidesR*, fº 35r1 i 35r2.

En Cerverí de Girona, un passatge anàleg al que he citat ens dóna la prova que *flum* era la forma occitana, però que *flom* a Catalunya estava tant o més estès. 20 «Si eys lavet en *flom* Jordà» porta el ms. copiat a Catalunya en el S. XIV (*Sg*), en la lírica 18/91.24, mentre que els altres dos mss., també del S. XIV, tant *C* (copiat a Narbona), com *R* (escrit en una altra zona del Lenguadoc) hi posen *flum* Jordà. El *DAG*, dóna un 25 exemple de *flom* en Eiximenis contra quatre de *flum* en altres autors catalans de l'època, i en *AlcM* veiem una repartició semblant. És sabut que el canvi $\bar{u} > o$ (que retrobem en *BROMA*, *PLOMA*, *gómena/GÚMENA*) és propi del català i de diversos dialectes italians del vessant adriàtic, veg. *EntreDL* III, 197. No ha existit mai en cat. un mot *flumicell* encara que ha- 30 gien usat aquest barbarisme (*AlcM*) dos poetastes italianitzants, calcant l'it. *flumicello*.²

Concurrent de *flūmen* i de la mateixa arrel era en llatí *flūvius*; sobre les distincions estilístiques i sinò- 35 nímiques que es poden observar entre els dos, hi ha una útil nota d'Alfred Klotz.³ En romànic FLUVIUS s'ha perdut en el nivell popular, car si bé en francès modern *fleuve* ha esdevingut mot general, els seus ras- 40 tres són ben rars en francès antic, fins al S. XVI no comença a fer-se ben corrent, les formes antigues són vacil·lants i tot en l'ús del mot sembla revelar un semicultisme (*FEW* III, 644a); en llengua d'oc la seva descendència moderna és escadussera i afrancesada, i 45 és rar antigament.

També en català en trobem alguns testimonis en l'època arcaica, però pocs i de la zona rossellonesa; tant en català antic com en occità antic hem de mirar-lo doncs també com un semicultisme, encara més que 50 en francès, majorment no havent sobreviscut en cap altra llengua romànica: «adoncs éls se n'anaren costa un gran *fluvi* d'ayga --- e tots aquells qui volrien pasar lo *fluvi* que passessen ses tot cessament», *VidesR*, 56v1; «pusquen --- fer penre e menar al *fluvi* del Ayglí ---», a. 1315 (*RLR* xxx, 270); si aquí és l'Aglí, en el següent, capcinès, es tracta de La Lladura, afluent de l'Aude: «que éls pusquen fer --- una moli- 55 na de ferr --- prop lo *fluvi* de l'aygua que passa de- nant la vila de Fromiguera --- enaxí que éls pusquen 60

penre de l'aygua del dit *fluvi* a sufficència --- de la dita molina», a. 1323 (*RLR* xxxii, 425).

DERIV.: *Fluvial*. *Subfluvial*. *Prefluvi*. És ben poc probable que derivi d'aquí *flubián* ross. (petit marisc submarí), veg. +*flobiana* (*flòbia*, *FLOC*). El nom del riu *Fluvià* no deu ser veritable derivat de *fluvius*, car trobant-se sempre com a CLODIANUS (< *Claudianus* potser), en les fonts medievals antigues, podem creure que aquest vagi donar primer **Glo(v)ia*, canviat des- 10 prés en *Fluvià* per la contaminació de *flum* i *fluvi* (cf. *Glorianes* < *Glozianes* > CLAUDIANAS, poble del Conflent). Lo *flum* *Glovià* > lo *Fluvià* era inevitable.

+*Flomba* (Empordà) i *xomba* (Selva) 'toll fondo, indret molt pregon en el corrent d'un riu' i basc *txonbo* 'capbussada en l'aigua', mots d'origen incert: és probable que aquell es relacioni o derivi de *flom* 'riu', però no és fàcil d'explicar en detall aquesta derivació i fóra encara més difícil de derivar-ne els altres dos, que més aviat semblen onomatopeies del soroll de l'ai- 15 gua en llançar-hi un cos feixuc: llavors *flomba* podria resultar de la combinació d'una onomatopeia així amb el mot hereditari *flom*. El meu pate anotava a l'alt Empordà, l'any 1898: «*flomba*: fondària d'aigua: quan en una corrent hi ha un bocí molt més fondo que 'ls 20 altres; ex. 'una *flomba* de quinze pams» (consta a la cèdula original, que conservo, que ho havia dit així un amic seu pagès, a Llers). Després va usar-ho sovint a les seves obres (i ell mateix va contar-me que ho havia sentit de jove, *flòmba*, a d'altres empordanesos, per a un indret sobtadament profund, o gorg, en un corrent d'aigua o estany): «d'un pare --- ¿què diries 25 si no li ensenyava les *flombes* conegudes que hi ha sota l'aigua del riu per on l'adolescent hagués de passar?», *Vida Austera* (83.27).

Segons els meus records, quan jo tenia uns cinc anys d'edat, per animar-me a començar de llegir, va escriure la rondalla *Les Oques* (crec recordar que m'havien dit que li'n va venir la idea sentint-me contar bocins d'un somni incoherent, que havia tingut uns dies quan m'havien dut a cals parents de Fluvià, i acompanyava els guardians de les oques): es va publicar primerament en una revista o setmanari, per primer cop, cap a 1910-12: «bo i adormit li semblava que es 30 tornava oca a en Joan petit» però «no gosava ficar-se a l'aigua, mentre les altres oques s'hi rabejaven amb delícia; fins que, en entrar de peus en una *flomba* que no hauria dit mai la fondària que tenia, es va sentir sospesat a flor de riu i s'abandonà a la bona ventura d'un dolç corrent» (publ. novament en *A recés dels tam.*, 1925, p. 184, *O. C.*, 500b34). «A la vora d'un pont, sobre la sorra, estesos al peu de les clares aigües, que saltaven per damunt de les pedres, a baix de la *flomba*, tota brodada d'espuma, vam dinar ---», *Les Hores d'Amor Serenes* (p. 28.11); el noi del moliner 35 havia caigut a l'Ebre, mentre el Bajalta filosofava, però «va acabar per descobrir que algú bracejava desaforadament en la *flomba* del riu --- quan se li va ocórrer ajudar-lo a pujar dalt del marge», *Silèn* (cap. 18, p. 230); «l'home i la dona es comporten diferentment en les bregues sensuals, pel que toca a la seva reper-